

Sygn. akt IV CSK 689/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Dariusz Dończyk
SSA Elżbieta Fijałkowska

w sprawie z powództwa P. Spółki Akcyjnej w G.
przeciwko US P. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 września 2014 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 19 czerwca 2013 r.,

- 1) oddała skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 3 600 zł (trzy tysiące sześćset) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 14 grudnia 2012 r., którym zasądzona została od pozwanej na rzecz powódki kwota 338 244,26 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 5 czerwca 2009 r., w ten sposób, że powództwo oddalił.

Rozstrzygnięcie to wynika z następujących ustaleń i wniosków:

Powódka w ramach działalności gospodarczej zajmowała się obrotem środkami farmaceutycznymi i współpracowała z O. P. D. F. Spółką Akcyjną w T. (dalej: „Spółka OPDF”). Działalność tej Spółki polegała na kupowaniu środków farmaceutycznych, także od pozwanej i sprzedawaniu ich swoim akcjonariuszom, w tym powódce. W dniu 20 listopada 2001 r. Spółka OPDF wystawiła dla pozwanej weksel własny in blanco dla zabezpieczenia zapłaty za kupowane produkty. Powódka poręczyła za zobowiązanie Spółki OPDF do kwoty 1 000 000 zł. W deklaracji wekslowej zaznaczone zostało, że każdy z poręczycieli odpowiada do wysokości swoich nieuregulowanych zobowiązań wobec wystawcy weksla, wynikających z zakupów towarów przez Spółkę OPDF w pozwanej Spółce.

Postanowieniem z dnia 5 maja 2003 r. Sąd Rejonowy w W. otworzył postępowanie układowe Spółki OPDF. Na listę wierzytelności w dniu 9 czerwca 2003 r. wpisana została wierzytelność pozwanej z tytułu zakupu środków farmaceutycznych w wysokości 5 493 659,06 zł. Postanowieniem z dnia 15 lipca 2003 r., w uwzględnieniu propozycji Spółki OPDF i akceptacji wierzycieli, Sąd Rejonowy zatwierdził układ dłużniczki z wierzycielami przez obniżenie wierzytelności, według stanu na dzień otwarcia postępowania układowego, o 30%. Po uprawomocnieniu się postanowienia w dniu 23 lipca 2003 r., dłużniczka dokonała, w dniu 31 lipca 2003 r. jednorazowej spłaty pozostałej części zadłużenia, w tym kwoty 3 845 561,34 zł na rzecz pozwanej. Postanowieniem z dnia 6 października 2003 r. Sąd Rejonowy stwierdził wykonanie układu.

Powódka wniosła w dniu 27 lutego 2003 r. o otwarcie postępowania układowego celem zawarcia układu z wierzycielami, a w dołączonym wykazie udzielonych poręczeń ujęła poręczenie wystawcy weksla Spółki OPDF na rzecz pozwanej do maksymalnej kwoty 1 000 000 zł. Postanowieniem z dnia 14 marca 2003 r. Sąd Rejonowy w G. otworzył postępowanie układowe powódki

z wierzycielami. Na liście wierzytelności wpisana została, na podstawie postanowienia sędziego komisarza z dnia 24 lipca 2003 r., wierzytelność przysługująca pozwanej, ujęta w spisie wierzytelności z dnia 11 lipca 2003 r. w wysokości 650 193,79 zł pod pozycją 16. Układ powódki z wierzycielami obejmował redukcję o 35% wierzytelności głównych oraz umorzenie w całości wierzytelności odsetkowych; został zatwierdzony postanowieniem z dnia 16 października 2003 r. W okresie od marca 2004 r. do września 2005 r. powódka wpłaciła na rzecz pozwanej łącznie kwotę 128 652,26 zł. Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2005 r. Sąd Rejonowy w G. nadał klauzulę wykonalności wyciągowi z listy w odniesieniu do pozycji 16. Pozwana wszczęła postępowanie egzekucyjne, ostatecznie co do kwoty 293 973,71 zł, kosztów egzekucyjnych. W dniu 26 maja 2009 r. z rachunku powódki przekazana została pozwanej kwota 338 224,26 zł.; postępowanie egzekucyjne zostało zakończone w czerwcu 2009 r. Komornik ustalił koszty egzekucji na kwotę 29 850,34 zł. Postanowieniem z dnia 3 czerwca 2009 r. postępowanie układowe zostało uznane za ukończone.

Sąd Apelacyjny przyjął, że kwota 650 193,79 zł stanowiła dług powódki względem pozwanej z tytułu poręczenia wekslowego. Kwota 5 493 659,06 zł była zadłużeniem Spółki OPDF z tytułu dokonanego zakupu towarów, zabezpieczonego wystawieniem weksla. W ramach kwoty 5 493 659,06 zł powódka była odpowiedzialna do kwoty 650 193,79 zł, w związku z konstrukcją zobowiązania wekslowego, określającą wysokość zobowiązań poręczyciela w nawiązaniu do wysokości kwot zakupów dokonanych przez Spółkę OPDF na jej rzecz. Za naruszające prawo materialne uznał Sąd Apelacyjny stanowisko Sądu Okręgowego, że zobowiązanie poręczyciela wchodzi w skład zadłużenia dłużnika głównego, chociaż są to odrębne stosunki prawne.

Dla oceny roszczenia powódki miały zastosowanie, zgodnie z art. 536 i art. 538 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz. U z 2012 r., poz. 1112 ze zm. – dalej: „p.u.n.”), przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm., dalej: „rozporządzenie z 1934 r.” i „p.p.u.”). Nie było podstaw do powoływania się na przewidziane w art.

342 p.u.n. zasady podziału funduszy masy upadłości, które nie dotyczą postępowania układowego, także tego unormowanego rozporządzeniem z 1934 r.

Zgodnie z deklaracją wekslową, zobowiązanie powódki względem pozwanej wynikało z poręczenia wekslowego za dług Spółki OPDF w wysokości 5 493 659, 06 zł, z ograniczeniem do kwoty 650 193,79 zł . Kwota ta stanowiła część długu niezapłaconego w wyniku układu Spółki OPDF z wierzycielami, za który powódka odpowiadała z tytułu własnego zobowiązania poręczyciela wekslowego. Zgodnie z art. 68 p.p.u. układ nie narusza praw wierzyciela w stosunku do współdłużnika i poręczyciela dłużnika. Redukcja długu dłużnika głównego w ramach jego postępowania układowego nie ma żadnego wpływu na zobowiązanie poręczyciela i nie zmniejsza jego odpowiedzialności, a zatem wierzyciel może zaspokoić się w pełnej wysokości z majątku poręczyciela. Oznacza to, że skoro po redukcji zadłużenia Spółki OPDF pozostała niespłacona kwota 1 648 097,72 zł będąca różnicą pomiędzy pełnym zadłużeniem a dokonaną spłatą w wysokości 3 845 561,24 zł, to zobowiązanymi do jej zapłaty są poręczyciele, w tym powódka, z ograniczeniem kwotowym 650 193,79 zł.

Przedmiotem postępowania układowego była jedna wierzytelność pozwanej względem Spółki OPDF, nie zaś szereg wierzytelności pozwanej wobec poręczycieli, z których każda miałaby być umorzona o 30%. Podstawą odpowiedzialności dłużnika głównego był weksel wystawiony w związku z obowiązkiem zapłaty za zakupiony towar. Nabycie przez Spółkę OPDF dla powódki towarów miało jedynie znaczenie dla wzajemnych rozliczeń pomiędzy tymi podmiotami. Spółka OPDF, wykonując zawarty układ, spłaciła własny dług względem pozwanej. Spłata nie obejmowała zadłużenia poręczycieli wekslowych w takim zakresie, w jakim, zgodnie z treścią deklaracji wekslowej ich odpowiedzialność była nadal aktualna, wobec redukcji zadłużenia wystawcy weksła, która nie miała zastosowania w stosunku do poręczycieli wekslowych. Kwota uzyskana przez pozwaną w toku dwóch postępowań układowych oraz postępowania egzekucyjnego nie przekraczała zobowiązania dłużnika głównego wobec pozwanej. Wysokość zadłużenia powódki względem Spółki OPDF miała znaczenie jedynie dla wyznaczenia górnej granicy odpowiedzialności powódki

wobec pozwanej z tytułu zobowiązania wekslowego. Powódka nie twierdziła, jak też nie wykazała, że spłaciła swoje zobowiązanie wobec Spółki OPDF.

Stosownie do art. 32 pr. weksl., zobowiązanie poręczyciela wekslowego za dług wystawcy weksła jest zobowiązaniem abstrakcyjnym, niezależnym od umowy łączącej poręczyciela z osobą, za którą poręcza. Obciążenie poręczyciela wekslowego trwa do czasu rozliczenia się dłużnika głównego i jest solidarne z innymi dłużnikami (art. 366 § 2 k.c.). Dług poręczyciela nie jest objęty postępowaniem układowym dłużnika głównego (art. 29 § 1 p.p.u.).

Powódka była zatem zobowiązana do zapłacenia pozwanej kwoty 650 193, 79 zł, ponieważ dług wystawcy weksła przewyższał górną granicę jej odpowiedzialności. Jej zadłużenie nie podlegało spłacie w postępowaniu układowym dłużnika głównego, a tym samym ani redukcji, ani zasadom spłaty obowiązującym w tym postępowaniu. Do redukcji zadłużenia powódki doszło natomiast w toku prowadzonego w stosunku do niej postępowania układowego, która obejmowała 35% wymienionej kwoty oraz w całości odsetki. Do zapłaty pozostała kwota 422 625,96 zł, na poczet której zapłaciła ona 128 652,26 zł, wszczęcie zatem i przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego było uzasadnione w odniesieniu do kwoty 293 937,70 zł. Do wyegzekwowania tej kwoty doszło przed wydaniem postanowienia o ukończeniu postępowania układowego.

Powódka w skardze kasacyjnej powołała podstawę przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. Naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię odniosła do: art. 20 § 3 p.p.u. przez nieprzyjęcie, że dłużnik główny spłacił również 70% jej zadłużenia jako poręczyciela; art. 68 p.p.u. co do uznania, że zredukowanie w postępowaniu układowym zobowiązań dłużnika nie ma wpływu na zakres zobowiązania poręczyciela, który jest również dłużnikiem z tego tytułu w innym postępowaniu układowym; przyjęcia, sprzecznie z art. 78 p.p.u., że postanowienie o ukończeniu postępowania układowego, nie stanowi dowodu na to, że doszło do wykonania zobowiązań wynikających z układu zawartego przez powódkę z wierzycielami, w tym ze Spółką OPDF; sprzecznego z art. 881 k.c. stwierdzenia, że poręczyciel nie odpowiada jak współdłużnik solidarny. Skarżąca domagała się uchylecia zaskarżonego wyroku i oddalenia apelacji powódki od wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

U podstaw sporu leżą dwa stosunki prawne: łącząca pozwaną i Spółkę OPDF umowa sprzedaży środków farmaceutycznych, w ramach której kupująca wystawiła weksel własny in blanco jako zabezpieczenie wynikających z niej zobowiązań oraz udzielone przez powódkę poręczenie wekslowe, zabezpieczające zapłatę przez Spółkę OPDF ceny za kupowane od pozwanej towary, także dla powódki.

Trafnie uznał Sąd Apelacyjny, że zainicjowane przez Spółkę OPDF postępowanie układowe, dotyczące jej zobowiązań względem wierzycieli prowadzone było na podstawie przepisów rozporządzenia z 1934 r., stosownie do art. 538 § 2 p.u.n., skoro postanowienie o otwarciu postępowania układowego wydane zostało w dniu 5 maja 2003 r., a zatem przed wejściem w życie ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, co nastąpiło w dniu 1 października 2003 r. Regulacji tego rozporządzenia podlegało także postępowanie układowe dotyczące zadłużeń powódki względem jej wierzycieli, skoro postanowienie o otwarciu postępowania układowego wydane zostało w dniu 14 marca 2003 r. Obecnie przepisy przewidujące możliwość zawarcia układu usytuowane zostały w ustawie Prawo upadłościowe i naprawcze, jeżeli zostanie ogłoszona upadłość dłużnika z możliwością zawarcia układu (tytuł VI) lub w ramach postępowania naprawczego (część czwarta).

Postępowanie układowe prowadzone jest w interesie dłużnika, jeżeli zaprzestanie spłacania długów spowodowane było wyjątkowymi i niezależnymi od niego okolicznościami, które uniemożliwiły mu wywiązanie się z zobowiązania względem wierzycieli (art. 1 p.p.u.). Przepis ten odnosi się do zadłużeń jednego przedsiębiorcy i tym samym odpowiadających im wierzytelności. Również uregulowanie art. 29 § 1 p.p.u. jako „dług, objęty postępowaniem” traktuje dług przedsiębiorcy, który złożył wniosek o otwarciu postępowania układowego, nie wymienia innych podmiotów odpowiedzialnych za zapłatę długu. Uregulowanie art. 20 § 1 i 3 p.p.u. przewidywało, w odniesieniu do propozycji układowych dłużnika, zasadę równego traktowania wszystkich wierzycieli, przy uwzględnieniu wyjątków wskazanych w § 3 *in fine* oraz w § 4, które nie mają znaczenia w sprawie. Nie znalazły zatem zastosowania, obowiązujące w postępowaniu upadłościowym,

zasady proporcjonalności i uprzywilejowania w ramach podziału funduszy masy upadłości, z uwagi na odmienność istoty tych postępowań. Postępowanie układowe obejmować powinno wszystkie zadłużenia, poza wyjątkami wyszczególnionymi w art. 4 oraz być prowadzone z udziałem wszystkich wierzycieli, do których dłużnik kierował jedną z propozycji określonych w art. 20 § 2 p.p.u. Konsekwencją takiego ukształtowania podmiotowego i przedmiotowego postępowania układowego było jednolicie przyjmowane w orzecznictwie zapatrywanie, że dotyczy ono jedynie zobowiązań dłużnika względem jego wierzycieli, do których nie zalicza się długu poręczycieli, a tym samym poręczyciele nie należeli do kręgu uczestników (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 136/07; z dnia 14 grudnia 2006 r., I CSK 312/06, niepublikowane oraz postanowienie z dnia 25 lutego 1997 r., II CKN 71/96, OSNC 1997, nr 9, poz. 21).

Przyznane dłużnikowi przez wierzycieli, w ramach zawartego i zatwierdzonego przez sąd układu, zmniejszenie zobowiązań dotyczy jedynie dłużnika będącego uczestnikiem postępowania układowego. Skutki redukcji zobowiązań, stosownie do art. 68 p.p.u., nie mają wpływu na zobowiązania współdłużnika i poręczyciela. Przepis ten stanowi szczególne, materialnoprawne, ze względu na następstwa powodowane w sferze stosunków prawnych, uregulowanie w odniesieniu do przepisów kodeksu cywilnego normujących instytucję poręczenia, wyłączając zastosowanie art. 879 § 1 i art. 883 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2003 r., II CK 210/02, niepubl.). Oznacza to, że w przypadku zredukowania w drodze układu zobowiązań dłużnika głównego, wierzyciel może zaspokoić się w pozostałej części z majątku poręczyciela. Nie zasługiwały na podzielenie zarzuty skarżącej dotyczące błędnej wykładni przepisów art. 20 § 3 i art. 68 p.p.u., oparte na twierdzeniu, że dług Spółki OPDF względem pozwanej obejmował także zadłużenie powódki względem Spółki OPDF z tytułu sprzedaży kupionych u pozwanej środków farmaceutycznych, a zatem redukcja przyznana Spółce OPDF, dotyczy również jej zobowiązania z tytułu poręczenia. Skarżąca pomija, że zadłużenie wynikające z umowy sprzedaży zawartej przez nią ze Spółką OPDF nie było przedmiotem postępowania układowego zainicjowanego przez sprzedawcę. Kwestionowanie stanowiska Sądu Apelacyjnego było następstwem błędnego założenia, że przysługuje jej zarzut

redukcji jej długu na podstawie układu zawartego przez pozwaną z dłużnikiem głównym – Spółką OPDF.

Na podzielenie zasługuje stanowisko Sądu Apelacyjnego, że zawarty i zatwierdzony przez sąd układ Spółki OPDF z wierzycielami nie oddziaływał na stosunek prawny powódki i pozwanej, określony poręczeniem wekslowym, co wynika z art. 68 p.p.u. i ma zastosowanie w sprawie. W ramach tego stosunku odpowiedzialność powódki obejmowała sumę 650 193,78 zł, wyznaczoną udzielonym poręczeniem, czyli była ograniczona do tej kwoty i była niższa od zakresu redukcji długu Spółki OPDF, stanowiącej kwotę 1 648 097,72 zł. Układ powódki z wierzycielami obejmował także jej zadłużenie z tytułu udzielonego poręczenia i powodował obniżenie tego zobowiązania w ramach uzgodnionej, 35% redukcji.

Zobowiązanie powódki jako poręczenie wekslowe, mające na celu wzmocnienie zobowiązania na korzyść wierzyciela wekslowego, zgodnie z art. 32 pr. weksl., miało charakter abstrakcyjny i samodzielny, trwało do czasu zupełnego zaspokojenia wierzyciela, stosownie do art. 366 § 2 k.c. Z uwagi na to, że skutkiem zapłaty przez Spółkę OPDF zredukowanego długu było jego wygaśnięcie w tym zakresie, a redukcja nie miała wpływu na zobowiązanie poręczyciela, to zgodnie z istotą poręczenia, powódka miała obowiązek wykonania zobowiązania w niezredukowanym rozmiarze, do wysokości sumy poręczenia. Przed dniem zatwierdzenia przez Sąd Rejonowy w G. układu powódki z wierzycielami, który obejmował także dług wynikający z udzielonego poręczenia, Sąd Rejonowy w W. stwierdził wykonanie układu przez Spółkę OPDF.

Nie było podstaw do uznania, że Sąd Apelacyjny dokonał błędnej wykładni art. 78 p.p.u. Nie może przemawiać za takim zarzutem skarżące utrzymywanie, że Spółka OPDF dokonała spłaty 70% jej zadłużenia z tytułu udzielonego poręczenia. Nie jest dopuszczalne kwestionowanie na etapie postępowania kasacyjnego ustaleń dokonanych przez Sąd drugiej instancji (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Pozwana nie uzyskała od Spółki OPDF wierzytelności w pełnej wysokości, a rozliczenia pomiędzy powódką i tą Spółką nie były prowadzone w rozpoznanej sprawie. Prawidłowo przyjął Sąd Apelacyjny, że postanowienie o stwierdzeniu ukończenia

postępowania układowego powódki z wierzycielami wydane było po uzyskaniu przez pozwaną pozostałej części jej zadłużenia objętego układem.

Nie zasługiwał także na podzielenie zarzut błędnej wykładni art. 881 k.c., który oparty został na założeniu, że 70% sumy objętej poręczeniem powódki spłaciła Spółka OPDF, a zatem bezzasadne było wyegzekwowanie dochodzonej kwoty. Skarżąca nie wskazała żadnych zarzutów natury prawnej, które dotyczyć mogły rozważań prawnych, odnoszących się do tego uregulowania, zawartych w motywach zaskarżonego wyroku.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z zasady odpowiedzialności za wynik sprawy, objętej art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.